

SLOVENSKE NOVINE.

Odgovorni Urednik: Profesor Valentin Konščak.

Slovenske novine pridejo vsak teden na sveto: cena za štirinajste leta 50 kr.; po pošti 1 gal. za
Za plačilo se tudi označila razglasila.

Tedaj 11.

V Celju 17. listopada 1848.

Str. 48.

iz Celja.

Danes smo dobili v roke prvo število „državnega zakonika in vladnega lista avstrijskega cesarstva.“ — Vvod tega lista se takole glasi:

V V O D

k občinam

Državnega zakonika in vladnega lista

Austrijskega cesarstva.

„Veliko delo, ktere ministerstvo Jegoviga Velikanstva v soglasju z narodi državi ima, je osnovanje nove zveze, ktera na temelju enake pravice in slobodnega razvika vseh narodnosti — vse dežele in narode države zjediniti in daljši obstoj Avstrije v državni celosti obvarovati ima.“

S temi besedami je celo od Jegoviga Velikanstva v novembra 1848 na novo postavljeno ministerstvo v svojem programu od 27. novembra 1848 ona izmed glavnih pravi svoje politike izrekla.

Ta misel srečno prenesrečbe in pomladi cele države na osnovi resnične enakopravnosti vseh narodov države in enakosti vseh državljanov pred postavo kaker tudi jedrinoje vseh dežel in plemen monarhije v eno jedino veliko državo je od Jegoviga Velikanstva našiga najj vladajočega Cesarja in gospoda Franca Jožefa I. v Jegovim manifestu, izdanem pri nastopu na prestol od 2. septembra 1848, na pravilo pri izvrševaju Jegovih svetih vladarskih dolžnosti izročena. — Ta visoki ukaz Jegoviga Velikanstva ima svoje dovrilo in poroko, da bude obstal in se vresničil, v vsaki, ktera je Jegovo Velikanstvo poselilo in ktera je nerazrušno branilo odnosi države.

V soglasju s temi pravilami je Jegovo Velikanstvo po takaj slobodni volji občinita, da počemsi od dabe, ki se bude poznajo odločiti, se hca izdavniti obliki občinita v vseh v Jegovi državi navednih jezikih, in je začela poizkušati ministrstvo nastavljanja reči in pravice naročiti, vkaz izvršiti.“

Kiše bi ne bila v temu listu nekih besed, ktere so za izrekovanje pro svoboda, ki ne in hca prav slobode bral in tud lahko zastopil. — Neč bi se bila država imenovala „država“, se ne hca hmeta moliti; pa besede „dovriliti“ „izvršiti“ se neuporaboma preverde — besede dovrila (Vollendung) je pa popolnoma nerazumljiva.

čudovite povesti Herbersteinove od ledenih severnih krajev čez navdani čue dostikerni poslušal, na Ogersko poslan, da je cesarske pravice zoper punitarja Zapoljanta zagovarjal. —

Zvesto in stanovito se je pretegovaj za cesarske pravice po smrti cesarja Maksimiliana. In bistromano je nepokorinno, zoper in punitarja, ki so se zoper vladarstvo kazali, dohler niso cesarjevi vrnki prišli. Kmalu so postali Herbersteinova s sklepi in urošnjami deželnega zbora v Braku na Muri in v Španjijo k mladima kralja Karolu, novo izvoljenima cesarju. Popotoval je sluzi Bencke in Rim. Vojvoda Benckeške republike in papež Leo X., kakor tudi drugi laški knezi so ga s častjo sprejeli. Pa velika nevarnost so temu poslanstvu tolovaji na morju, ogenj in viharji delali. Za srečo jim je odšel in v Španjijo prišel. Za mladostjo in spravljeno govorenje je pridobil Herberstein stajarski deželi po nadvojvodu Ferdinandu pri cesarju Karolu poterjenje mnogih svobodnost.

Spoznavi Herbersteinove zasluge je pobiljal cesar njegov gerb, in mu je pridobil podobe rimskega cesarja, španjolskega kralja in rusovskega cesarja med deladni kine postaviti.

Na Francoskiga in škaskiga vernavšiga so Herbersteinova kralju zoper v nemško mesto Worms poslali, ko je Martin Luter pred visokim derlavnim zboru stal, na Vintubersko, Niderlansko, Česko in Ogersko. Na vseh teh potih je svoje opravila srečno opravil. Očeni se je s Mlečno Sanzuo.

V drugo je bil k rusovskemu cesarju poslan. Na to pot, ktero je nadvojvoda Ferdinand v cesarjevi imeni napravil, se je postal Herberstein 12. Prosenca 1526. Namen te poti je bil, cara Vasilija Ivanoviča prijaznost poveriti, kateri je, zvedeti se je bil Karl V. rimski cesar izvoljen, poslanca na Španjolsko poslal, — in zvezo zoper Poljake ponoviti, ktera je bila nekdaj s cesarjem Maksimilianom storjena. Ko je skozi Moravsko popotoval, je prejel Herberstein povelje od nadvojvoda Ferdinanda iz Avsburga 1. Svecana 1526, v kterim mu je bilo naročeno, posebno na vero, ceremone in duhovne bukve rusovske cerkve svoje pazljivost obratati.

Herberstein je pa svoje prebivanje v Moskovi prav posebau in z veliko srečo mu zgodovino, zemljopisje, statistiko in postavstvo Rusije, in na vero, šege in navade njemu prebivavcu obratil. Velike in nepozabljive so njegove zasluge za vodnost deželni dežel, posebau Rusije; njegovo delo »Iterum Moscovitarum Commentarii«, ktero je se to v letu 1533 dodelati začel, je kaj, ko je na svilo prišlo, mislilko ludo došlo. Več ko sto let je odli v poznaneje Rusije ostalo in je se zdaj v vseh letih spomin, v prjviti ljudskosti, ustave, navad in seg rusovskega naroda. Veliko važnih vestni in znamenj je dobil od rusovskih tomljev (Gregor Isakian, Vlas in De miri) med knega Fedoroviča

Kurbstiga, kateri je namda v Sibirio odšel in mnogo dobrotihal nemanih dežel vidil. Drug, od ptujev do tute dobe nepotrebovan vir je našil Herberstein v namnjenih rusovskih letopisih, ktere je, ker je slovenski jezik znal, pridu prebrat. — Zanimčevani slovenski jezik je pomagal, da je bil, kakor čeni Delitzner pravi, drugi iznajdnik Rusie za zahodno Evropo. Kako nas morajo besede nasega rojaka spodbusti, ktera v njegovji nemški »Moskavir« beremo: »Zu solcher unangedigen leben mich die lateinisch und Windisch Sprach vassi gehalten, und mich des ergetzt, dess ich in meiner Jugend dertelichen beschwärt bin worden, wann umb der Windischen Sprach willen von unseineren vili bekannterliche Wort hören müssen, wie mich dann etliche auch der Latein halben dergleichen Jes vernainen spottischen ein Doctor genant, des ich mich doch für ein Ehr angenommen, wann ich mir des würdig erkennt hette, und mit vil andern spitzigen Worten, die mich aber von den sprachen nie abgezogen, sondern wo ich ursach gefunden, dieselben zu reden mich mit geselichen, oder geschämt, weil ich es einem andera für Ehr und Wohlstand gehalten.«

Pokazat, kako dobro je Herberstein rusovsko znal, bi se dalo marsikaj iz njegovih del napeljati, in v vidljivim dopisnjem nam pripoveduje Herberstein, da ga je veliki knez prijazno poprašal, ali je kdaj svoje brado odrezal. Na to vprašanje mu je Herberstein, kakor sam govori, brez pomoči tosača odgovoril, da je je, in da mu je poton car rekli, da je je tudi to odrezal in sicer, ko so je v drugo očeni.

Zoper od rusovskega cesarja poslanjen se verne nazaj s poslanca, ktere je pri cesar k rimskemu cesarju poslal. Kmalu je zvedil kralstvo poginjenje kralja Ljudevika v Mohaskim moerju. Navolje tega je sel brez povelja v Krakovo, da bi poljskega kralja odvernil od dobrot, ktere je zapeljivi rolavni namnil in se posegovaj na velikev Ferdinandu. To mu je tudi po stali šlo, in Herberstein je bil k rusovskimi poslanca v Prago, da bi kralju Ferdinandu to veselo novice sporočil, ki je v tem mestu prebival. —

Nevidljiv je opravil v letih letih za življenje nevarne poslanstva v Ogersko in Poljsko. V letu 1527 ga je cesar navolje njegovih in njegovih domovnih naslag za darzavo in za cesarsko rodovino vstan barona povadiljal. — Mlad se se volje s Turkam udela. Treba je bila zoper Herbersteinove blaroucnosti in darzavati.

V letu 1531 ga je postal kralj Ferdinand po upobitju živ, prišel v turko darzavo k Suleimanu, kateri se je v tga odlozil, k poljskega pavlati, da bi se volje za mir ali voj za nekajed polaj popeljati. Tudi to opravilo je Herberstein amno dovril. (Daje in konce sledi.) (P. Slav.)

Zavoljo moje krestomatije.

Namenil sem, ko sem oglasil v 53 listu Slovencev, krestomatijo tako na svetlo dati, da bi vsaki del t. j. poetički ko prozaički bil slovensko - ilirski z dostojni spisi drugo slavjanski. To bi bila prav za prav slavjanska krestomatija; vendar ne bi se za uvodenje u nečevnice vnela, ker bi si mladik tudi vse kupovali morala, kar se u nečevnici ne bi bralo. Tedaj sem po želji g. ministra nika, ki bi rad za latinske nečevnice praktično lažje iskal, delo po tem pravilu vresil. Vendar pak, ako mi bog da zdravje in čas, bom vse na tanjšo zdelal, kar sem u prvem oglasu obetal.

Tedaj bo vse leto delo razpadlo u tri razdele. I. Slovenska pesniška in prozaiška; II. Ilirska pesniška in prozaiška krestomatija, vsaka obstoječa iz dveh svetov. Pri tem pak še je ta posebnica, da sem in to ni po sami svoji volji slovensko in delu nekaj ilirskiga, in ilirskemu nekaj slovenskiga pridjal (tudi to bo praktično, ako bog da). — III. Razdel bo imel u neke spise iz drugoslavjanskih narečjih t. j. tedaj iz Českoga, poljskega in ruskega. Š Potrebno razjasnena, pačve in mal ročnik k vsem prijé imenovanim delom.

Kar se tiče razdela II., ga ne bom jaz na svoje troške na svetel dal, ampak vlada ali pač drugi založnik, ki mi je to obetal; III. del bom s časom sam na svetlo dal.

Prvega razdela poetički del pak se u lepem zvonjastom obrazu u Terstu že tiska, pet pol (Dogen) je že tiskanih. Koljko bo u celom pol iskal, še ne vem; kot se mi zdi, bo njih u ilirskim dodatkom vred neklih petnajst. Čeli poetički del bo še pred novim letom do konca tiskan, in na kratkem za tja bo se, ko se sadam, tiskanje prozaičkega dela začelo.

Ker se pri razprodaji zdaj veči del znan na Slovencev spiram, ne morem po zvečilih (Hefien) razprodajati, ampak v celnem. Mamo n' bi Gospodje, ki u Ljubljani, u Gorici, u Celju, Marburgu in Celovcu u lat. nečevnicah slovenski jezik nastavajo, že zdaj, kar je tiskanega, za mladik pokleleli, naj se mi zgleda, koljkor njim je za sadaj treba.

Za leto gospode bi pak še en o pridjal. Tiskanje veeč denarje, nekaj bi moral že sadaj plačati; tedaj ne moram dragači, ko le ustanoviti, da vsak, kdor vzame po takem le nekaj od krestomatije, mora plačati za celo t. j. naj manje 45 kr.; saj mu ne bo trebalo na ostali del dolgo čakati.

V Terstu 30. Oktobra 1849.

Ivan Macon.

Priložja do rokočrepi.

G. Kukuljevič, nemudljiv pisatelj domorodan, piše verjano delo slavjansko, nam-

reč o imetalnosti Jugoslavjanov; pri tem mu pak ne dano kar se slovenskih naših krajev tiče, še mnogilo poslag najhja; tedaj je vsak domo - in rodoljub od Slovencev lepa uprosen, da vse, kar mu je od slikarjev (Sailer), kipovarjev (Bilblanser), mininarov ali zidarjev (Bankausler), oltarorazcev, malinarikov ali komponistov i. t. d. iz Slovenskih krajev, od Mura in Drave do judranskega morja zanes, naj po Sloveniji ali kar in zna. Novicam, ali meni ali pak neposredno g. Kukuljeviču u Zagrebu ozaani. Slova naroda in hvala vsakiga domorodca bo nagrada za takšen rodoljubiv trud.

Posobno pak se tukaj še neke malenkosti pričajo, o katerih ni na rad kaj govoriti. Campa u Koboi, Pavel in Ivna in sosa istrijskega Buje; okol 1390. — Pagan, slikar iz Tersta 1698. — Dolinar Stefan, slikar iz Loke na Kravjskem 1704. — Curtivo Nikola slikar ali risar (dis-segurator) iz Visnadi; pravilo se mu je tudi Nikolo del Cartivo. — Anton Sebastianutti, urax in kiporezec. (Bilblanser). Baitoraz kamencorezec (Bilblanser) u Terstu 1829. — Molati, najmar ki je osnovo (Plan) turške boje se napravil. — Rik Piliy slikar iz Gorice. — Stechina Mihaj, kiporezec u Gorici 1846. — Strata Andaj slikar iz Gorice. — Tomine, slikar in Gorice, ki je živel u Terstu.

V Terstu 30. Oktobra 1849.

(Slov.) Ivan Macon.

Austrijska dežela.

Dunaj. Sreberni dan, ki se bode na leto 1850 kovati, bode po novi česarovi meri kovan. Da zdaj se še ne va, po kateri meri se bode ravvalo. Govorjo po kladu pravičnega durja.

Zemalmeria bode v vsih krestovinah vpeljana. Njo regimenti bodojo na toliko oddelkov razdeljeni kotih je okrožje, trav po vojsko bode organizirana in poravnana za političko službo, tudi bode za deželno policio in izpolnjevanje sodbenih zadev. To je pravi namenje pa, za varnost v deželi sicerliči.

Prvega novembra 1849 je vsebi italijati za Dunaja durjavni zakoniki in vladni časopis v vsih desetih u cesarstvu govorebi jezikih z vvedom vred, ki je tudi v vsih desetih jezikih in z oddelkom dovolitnega zvezka, ki vsmar za zdaj samo v narodnem jeziku postave in naroda od 1. decembra 1849 do konca januarja 1850 zapovede, kar se zdaj zavoljo g. i. p. p. od 1. marea 1849, po kterem je bilo kladnje obšnege, durjavnega zakonika in vladnega dneva krečeno, in znanje dal. (Slov.)

Vzroci in vrožje slavjanskim.

Štiri Slovani so imenovani v vsih krajev. Ta beseda nam govori, da so bili nrodoljubni narodi, da niso vojno nrodoljubni, ampak se sovražili le ker niti v vsih krajev pa so se obostri vrci, jeziki. Kar se

9) Lepo postaja da bi vsi slovenski časopisi sledili dva meseca gospoda Maconu v vsajih listih ponositili. Vrednotivo.

bili poljudelci, so prva vojaška orožje kar od pluga jemali. „Bran“ (brana) pomeni Polje. Na Rusi, Rusi se dan danesnji puško ali puško. Staroslavjanski bog pravice „Prava“ v Vagru je imel vrokah štiti, pluninim črtala (velikim železa) podoben.

Ščite in meče so imeli železne, ki so jih imeli vojni rabiši. Ščit je bilo okroglo - podolgnato železo, ki so ga v levici pred sabo držali in drugim sovražnikove strele (pušice) stregli, da jih niso ranile. Meč-so, po besedi (mečem) iz daleč v sovražnika metali.

Noč je bil dolg, sedajjuna meča podoben. Toraj pravi še več Slovnanov mečevine obutka nožna, nožnica, nožnice it.d.

Kopje so imenovali solice, pušicam so rekli strele -- pred kot ne zavoljo strelinac naglosti, ki iz bliska žvižge.

Vse vojaško orožje v ena besedo so imenovali orožje. Nadar je bilo sila, je mogel slehena na vojsko. Zupani so klicali vojske, katerim se je odslej reklo zvatje. Kakor nam, so pa bili svatje tudi njim ženitvanski gosti in sicer zato, ker je bila njih svatba ali ženitev nekoliko vojski podobna. Od tega drugkrat bolj na tujko.

Cela vojska je bila v županije razdeljena. Vodja vsake županije so imenovali staršija. Zapovednika cele vojske pa so rekli bojevoda, kiera beseda so je kasneje v vojvoda in vajvoda spreminila.

(Dajje sledi.) (Vedel.)

Austrijska čezela.

Današ. Stari bankovci po 1 goldinarju so se začeli 1. dan listopada zamenjati. Zastran premenjanja starih bankovcev po enim goldinarju, ko so zdaj med ljudmi, je le to postavljeno:

1) Stari bankovci po enim goldinarji od 1 listopada 1859 do zadnje dne maliga travna 1860 se bodo pri vsih banknih denaricah na Dunaji, v Pragi, Berni, Lvovu, Lincu, Casprahu, Gradcu in Terstu zamenjavali in za plačilo prejimali. O svojem času se bo razglasilo, ali in v katerih mestih se bodo ti bankovci, razum imenovani, še pri družbi javnih denaricah zamenjavati.

2) Od prviga dne velikega travna 1859 se bodo imenovani bankovci samo še pri banknih denaricah na Dunaju zamenjavali in tudi za plačilo jemali.

3) Meder ta devetmesečni obrok preteče, se je zastran zamenjanja imenovanih bankovcev priznava na bankno vodstvo obvezni. Do konca obroka za zamenjanje starih bankovcev po enim goldinarji, ki so dostaj med ljudmi se bodo sicer tudi njih polovica in četrtnina kakor do zdaj pri banknih denaricah zamenjavale in za plačilo prejemale.

4) Novi izdani bankovci pa po enim goldinarji se pa bodo samo čuli zamenjavali in za plačilo jemali; za posamezne odškodno-

vane bankovce po 1 goldinarji so se kateri za vse bankovce, prigodnim prilikam odškodovanje izmerilo.

Novi bankovci po enim goldinarji se ne smejo tertiati, in ne take bankovce se da narodna banka odškodovanja, kakor ga tudi za take bankovce po 2 goldinarja se daje. Pedoba novih bankovcov je prav lična. Slov.

Slovenske čezela.

Ljubljana. Kir je v ljubliki ak za razocelnike nehaj, je ministrstvo v odpendijov ustanovilo za tiste, kateri slovenski popolnoma zanjo in se zvanaj čezela za razocelnike iznesti hočejo. Pnè čezelo se nam zdi, kako ministrstvo zamore izreči, da čezelo prihodni vse piske sole na zdravilstvo vidi-gnilo, zraven pa vunder za ravno to sole učence vabi. S to napravo je ljubljanzanam tudi ves up odvzeti, da bojo les vsučiliše dobili.

V Nemških čezonjih se je brzelo, da pride Slavjansko vsučiliše v Zagreb.

Celo v e. e. Od kolere je po celej Koroskej vse tilo, je čisto nehala. Nekteri terdijo, da je še nikoli ni bilo ne v Celovcu ne drugod; nekteri pravijo, da se je v e. k. obšnej kolestni le pri kuprenaj posodbi nekaj zgodilo, drugi pripovedujejo, da so podgane, kiere so ble nastavleno mizico pojule, vodo v kuhinji ali v stundecu okužile. Zdravniska komisija, ki je kolero tako širokoustno oznanila, od tega clo molči; bi ne škodovalo, ki bi se oglasila. Čezelo je vender, da se je kolera samo v Celovcu, in tu je v jednej hiši pokazala, in v nekih dneh clo zibnila. Bog bodi zašalecu po celej Koroskej od kolere ni duha ne slaha. Slov.

Pitja čezela.

Turska. 21. dan je odšlo iz Vidina na austrijsko beguno 3171, med katerih je bilo kakih 60 častnikov. Grcin in najj z imenom Murat Paša poturčeni čez ena si zastopni prevzadavala jih nazaj držati, in posebno Lahi so na ves glas kričali. „Közve P Austria.“ Vstalo jih je le kakšnih 500, ki so pa vedeli iz Rusko-Poljskega domu. Slov.

Košuti je v Vidinu 14. p. m. majes dal, da naj se beguni ne verajo nazaj na Austrijsko, kir je 1) Turški car, kome naj bog dolgo življenje poda, odlični, nabesnega sovražnika izdati, čimod jo braniti in in prav gostoljubno zupiel zavesti. 2) Turki, ki hočejo še dalje na Turško ostati, ne bodo samo kakor danaj jedi in odlični čehili, temoč xraje tudi vsučilnje pabilo, ki bodo silve in svilnosti čam vedelo, zadržati. Tudi je jim upanje dano, da bodo častniki v ravno isto stopajo v Turško armado prestopit znati, brez da bi bili poturčeni, svajviro spremiti, in da se bodo tudi za prihodnost paskerčelo.

Tako čez Košuti Pali, kar si za čezlo pobegali, odlopariti, da li se ne verajo, nazaj v Austrijo, in njega za zapustiti.